

تأثیرات موافقت‌نامه دوراروگونه بر کشورهای اسلامی «ارزیابی مقدماتی»

مترجم: دکتر مجید صباغ‌کرمانی

چکیده

تعجب‌آور نیست که تنها پس از گذشت چند ماه از عمر موافقت‌نامه دوراروگونه مطالعات محدودی، آن هم در حد تأثیرات جهانی آن و نه تأثیرات خاص بر کشورهای یا گروه کشورهای انجام شده است. بیشتر این مطالعات نیز به بررسی جنبه‌های تجاری موافقت‌نامه محدود شده است و هنوز برخی از موضوعات از جمله خدمات، نهایی و به‌طور کامل تجزیه و تحلیل نشده است. به‌رحال این مقاله سعی دارد خلاصه‌ای از آنچه در مورد تأثیرات دوراروگونه در جهان و کشورهای اسلامی که از گزارش «تأثیرات موافقت‌نامه دوراروگونه بر کشورهای اسلامی»^۱ تلخیص گردیده است، ارائه نماید. باید یادآوری کرد که ICDT و SESRTCIC نتایج این گزارش را مقدماتی ذکر کردند و امیدوارند در آینده و با گذشت زمان از نظر محتوایی مباحث را غنی‌تر کنند.

۱- تأثیرات جهانی دوراروگونه: خلاصه‌ای از

مطالعات انجام شده

تجاری بررسی کرده، نشان داد که در صورت اجرای موفقیت‌آمیز دوراروگونه، درآمد جهانی در

مطالعه‌ای که به‌طور مشترک توسط بانک جهانی و OECD انجام شده و در آن فقط آزادسازی

۱- این مقاله ترجمه بخشی از گزارش «تأثیرات موافقت‌نامه دوراروگونه بر کشورهای اسلامی» است که توسط مرکز مطالعات و آموزش‌های اقتصادی، اجتماعی و آماری کشورهای اسلامی (SCSFTIC) تهیه شده است و در نهمین کمیسیون اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی کشورهای اسلامی (۲۹-۲۴ ژوئن سال ۱۹۹۵-جده)، ارائه گردیده است.

تقسیم‌بندی این‌گونه منافع را در بخش‌های اصلی نشان می‌دهد.

جدول ۱: منافع دور‌اروگونه در سال ۲۰۰۲

میلیارد دلار	
۲۴۷	هزینه جهانی خدشه به بازارها به علت اقدامات حمایت‌گرایانه منافع حاصل از آزادسازی جزئی به علت اجرای دور‌اروگونه: از میان بردن ۲۰٪ تعرفه و یارانه‌ها در بخش کشاورزی
۱۲۰	منافع برای کشورهای OECD
۷۰	منافع برای کشورهای کمتر توسعه‌یافته و کشورهای با اقتصاد متمرکز
۱۹۰	کل منافع حاصل از اصلاحات تجاری در بخش کشاورزی
۱۴/۷	کاهش تعرفه‌ها در کالاهای صنعتی به میزان ۳۰٪ منافع برای کشورهای OECD
۸/۳	منافع برای LDC و کشورهای با اقتصاد متمرکز
۲۳	کل منافع حاصل از اصلاحات تجاری در بخش صنعتی
۲۱۳	کل منافع حاصل از دور‌اروگونه
۲۶۴	هزینه باقی‌مانده خدشه به بازارها

Trade Liberalization: What's at stake, Published by World Bank: Mexico and OECD Development Center, 1993.

در این مطالعه تأکید شده است که این تخمین‌ها منافع بالقوه اصلاحات تجاری می‌باشند، و در محاسبه این‌گونه منافع، تنها آزادسازی تجاری در بخش کالایی مورد توجه قرار گرفته و بخش خدمات و سایر زمینه‌ها مستثنی گردیده‌اند. در حالی که اگر تمامی اقدامات تحریفی تجاری که ناشی از پرداخت یارانه و تعرفه‌ها می‌باشند از میان رود، مجموع منافع در سال ۲۰۰۲ بالغ بر ۴۴۷ میلیارد دلار خواهد شد. جدول ۲ اثرات آزادسازی تجاری در مناطق مختلف دنیا و برخی از کشورها را نشان می‌دهد.

براساس این مطالعه که توسط Ian Golding و همکاران وی تهیه شده است، بیشترین منافع نصیب کشورهایی خواهد شد که بیشترین

سال ۲۰۰۲، سالیانه به میزان ۲۱۳ میلیارد دلار افزایش خواهد داشت.

در این مطالعه فرض اساسی این است که مذاکرات تجاری موفق به معنای کاهش حمایت مؤثر به میزان تقریباً ۳۰٪ در بخش‌های کشاورزی و صنعت می‌باشد. اما با توجه به اینکه موانع موجود در بخش کشاورزی بسیار بیشتر از تعرفه‌های صنعتی می‌باشد، میزان منافع یا مضار، بستگی تام به آزادسازی در بخش کشاورزی خواهد داشت. بیشترین تأثیرات محسوس افزایش قیمت‌های غلات و برخی از محصولات حاره‌ای می‌باشد. علت این امر پرداخت یارانه‌ها و سایر تحریفات در کشورهای توسعه‌یافته بوده که به کاهش تصنعی قیمت‌های جهانی و افزایش قیمت‌های داخلی در آن کشورها منجر می‌شود. مثلاً قیمت داخلی محصولات غله در EC، ۵۰٪ بالاتر از قیمت‌های جهانی آنهاست. این اختلاف در ژاپن ۲۵۰٪ است که عمدتاً به دلیل حمایت‌های شدید از تولیدکنندگان برنج داخلی در آن کشور ایجاد شده است.

بسیاری از منافع متصور به علت از بین رفتن همین تحریفات قیمتی ایجاد می‌گردد. از بین رفتن این تحریفات باعث می‌شود که مصرف‌کنندگان بتوانند از درآمد خود به‌نحو بهتری در بازارهای رقابتی بین‌المللی استفاده کنند. در نهایت تولیدکنندگان نیز بهره لازم را خواهند برد، زیرا منابع از فعالیت‌های غیراقتصادی مزارع اروپا به فعالیت‌هایی منتقل خواهند شد که کشورهای اروپایی در آن مزیت نسبی لازمی دارند. جدول ۱

جدول ۲: منافع سالیانه حاصل از آزادسازی در سال ۲۰۰۲ (به قیمت‌های ثابت سال ۱۹۹۲) میلیارد دلار

نام کشورها	میلیارد دلار
کشورهای کم‌درآمد آسیایی	۱/۸
چین	۳۷
هند	۴/۶
جمع	۴۳/۴
کشورهای با درآمد بالای آسیایی	۲۰/۶
اندونزی	-۱/۹
جمع	۱۸/۸
سایر کشورهای آفریقایی	-۰/۶
نیجریه	-۱
آفریقای جنوبی	-۰/۴
مغرب	-۰/۶
جمع	-۲/۶
مدیترانه	-۱/۶
منطقه خلیج فارس	۳/۱
جمع	۱/۵
سایر کشورهای آمریکای لاتین	۴/۴
برزیل	۳/۴
مکزیک	۰/۳
جمع	۸/۰
ایالات متحده آمریکا	۱۸/۸
کانادا	۲/۵
استرالیا/ نیوزیلند	۱/۱
ژاپن	۲۵/۹
EC	۸۰/۷
EFTA	۱۲/۸
جمع	۱۴۱/۸
اروپای شرقی	۱/۴
شوروی سابق	۰/۸
جمع	۲/۱
جمع کل	۲۱۳/۰

بازندگان در این بین، واردکنندگان خالص مواد غذایی به‌ویژه کشورهای جنوب صحرای آفریقا خواهند بود. اما چیزی که هنوز مشخص نیست اثرات کلی تصویب این موافقت‌نامه بر صنعتی شدن و زمینه‌های اشتغال کشورهای در حال توسعه در میان‌مدت و بلندمدت می‌باشد.

مطالعه اخیر دیگری نیز که توسط OECD همگام با مطالعات بالا انجام شده است نشان می‌دهد که در سال ۲۰۰۲، اگر کلیه موانع تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای که در متن موافقت‌نامه پیش‌بینی شده است و همچنین سایر اصلاحات ساختاری در کشورها با موفقیت انجام پذیرد، خالص میزان رفاه در جهان به میزان ۲۷۰ میلیارد دلار (به قیمت‌های جاری) بیشتر از آن چیزی خواهد بود که حمایت‌ها به‌صورت فعلی در جهان باقی بمانند. دبیرخانه GATT نیز مطالعاتی در این باره انجام داده است. در یکی از این مطالعات تأثیرات کلی تجاری دور اروگوئه به این نحو است که تجارت جهانی کالا در سال ۲۰۰۵، ۱۲ درصد بیشتر از حالت قبل از دور اروگوئه خواهد بود و از نظر ارزشی، ۷۴۵ میلیارد دلار (به قیمت‌های ۱۹۹۲) بیشتر از زمانی است که رشد تجارت بر مبنای سال‌های ۱۹۸۰ تا ۹۱ (۴/۱ درصد) در نظر گرفته شده است. انتظار می‌رود که بیشترین افزایش تجارت در بخش‌های پوشاک (۶۰٪)، منسوجات (۳۴٪)، کشاورزی و محصولات شیلاتی (۲۰٪) و نوشابه‌ها و مواد غذایی فرآوری شده (۱۹٪) باشد. لازم به توضیح است که هرگونه تخمین آماری برای طولانی‌مدت، مثلاً یک دوره ده ساله، باید با احتیاط مورد استفاده

تحریفات را دارند مثل EU، EFTA و کشورهای آسیایی. به‌احتمال قوی اگر زمینه‌های دیگر از جمله خدمات را نیز در نظر بگیریم منافع حاصل از این موافقت‌نامه‌ها بسیار بیشتر خواهد شد.

قرار گیرد. این امر به خصوص در زمینه کالاها که به وسیله عوامل متعدد دیگر (از قبیل تکنولوژی) متأثر می‌گردند بسیار مهم است.

در زمینه کشاورزی، موافقت‌نامه گات شرایط مختلفی را برای کشورهای در حال توسعه در نظر گرفته است. این مفاد به کشورهای در حال توسعه اجازه می‌دهد که در برخی موارد شامل استثنائات و در برخی دیگر انعطاف‌پذیری بیشتری در باره اعمال اصلاحات ساختاری و اجرای موافقت‌نامه داشته باشند. اما سؤال اساسی کشورهای در حال توسعه، مسأله استثنائات و زمان طولانی‌تر برای اجرای موافقت‌نامه نیست، بلکه آنها نگران تأثیر این موافقت‌نامه بر حجم تجارت، قیمت‌های جهانی و صادرات و واردات محصولات غذایی می‌باشند.

برخی از مطالعات که در اوایل شروع مذاکرات دور اروگوئه انجام گرفته است، نشان می‌دهند که آزادسازی تجاری باعث کاهش شدیدی در تولید محصولات کشاورزی کشورهای OECD (حدود ۱۰ تا ۱۵ درصد) شده و در نتیجه قیمت‌های جهانی افزایش خواهد یافت. این تغییرات باعث می‌شود که کشورهای در حال توسعه تولیدکننده غلات و مواد غذایی منتفع شوند و کشورهای در حال توسعه واردکننده محصولات غذایی متضرر گردند.

در مطالعه اخیر تغییرات در تجارت جهانی محصولات کشاورزی از سال ۱۹۹۱ تا ۲۰۰۰ با و بدون موافقت‌نامه‌های گات و سیاست‌های مشترک کشاورزی (CAP) پیش‌بینی شده است. اختلاف ارقام بین این دو سناریو بسیار زیاد است و

نتایج این مطلب را تأیید می‌کنند که تولید در EC و همچنین خالص صادرات غلات شدیداً کاهش می‌یابد و صادرکنندگان غلات به دلیل افزایش قیمت‌های جهانی منتفع خواهند شد. همان‌طور که آمریکا از ابتدا امیدوار بود، سهم تجارت جهانی آن کشور در گندم و دانه‌های غلات افزایش یابد و سهم EC کاهش پیدا کند. کانادا موقعیت خود را حفظ می‌کند و کمی نیز به نفع استرالیا خواهد شد. اتحاد شوروی سابق نیز در نتیجه این اصلاحات واردات کمتری خواهد داشت. اگر کشورهای در حال توسعه را به صورت یک مجموعه در نظر گیریم، مطالعه فوق پیش‌بینی کرده است که واردات غلات آنها در مجموع به میزان ۵۰٪ افزایش پیدا خواهد کرد.

با وجودی که مطالعات فوق به صورت انتزاعی انجام گرفته است، می‌توان نتیجه مشترک آنها را به شرح زیر خلاصه کرد: افزایش قیمت غلات به نفع صادرکنندگان و به ضرر واردکنندگان خواهد شد. قیمت‌های بالاتر موجب خواهد شد تعصب در بخش کشاورزی که یکی از خصوصیات بارز کشورهای در حال توسعه است تا حدودی خنثی گردد. در صورتی که اصلاحات داخلی کشورها را نیز در نظر گیریم، منافع بالقوه حاصل از افزایش کارایی و دسترسی به بازارهای جهانی نصیب بسیاری از کشورهای در حال توسعه از جمله مصر خواهد شد. از طرفی دیگر کشورهای فقیر واردکننده مواد غذایی مثل بنگلادش مسلماً از این بابت متضرر خواهند شد و باید به نحوی برای این‌گونه کشورها چاره‌ای اندیشیده شود.

۲- تأثیرات دور اروگوئه بر کشورهای اسلامی

(OIC)

تأثیرات بر کشورهای اسلامی را در دو قسمت، بخشی و گروه کشوری مورد مطالعه قرار می‌دهیم.

۲-۱ تأثیرات بخشی

کاهش عمومی حقوق گمرکی به میزان ۳۶٪ برای محصولات کشاورزی و ۳۳٪ برای محصولات صنعتی و همچنین از بین رفتن تدریجی موانع غیرتعرفه‌ای اثرات متفاوتی بر کشورهای مختلف اسلامی خواهد داشت.

کاهش در نرخ‌های حقوق گمرکی تثبیت شده و همچنین کاهش موانع غیرتعرفه‌ای در دور اروگوئه بدون شک تبادلات تجاری و دسترسی به بازار را بهبود خواهد بخشید. اما باید متذکر شد که بهبود تجارت در بخش کالاهای کشاورزی به مراتب بهتر از کالاهای صنعتی خواهد بود، زیرا ردیف‌های تعرفه‌ای در بخش کشاورزی ۱۰۰٪ مشمول مقررات هستند ولی در مورد کالاهای صنعتی تنها ۸۳٪ می‌باشد.

کالاهای صنعتی

در مجموع در ابتدای دور اروگوئه، کشورهای صنعتی تعهد کردند که به طور متوسط حقوق گمرکی خود را ۳۶٪ کاهش دهند و کاهش حقوق‌های گمرکی در هر ردیف تعرفه حداقل ۱۵٪ باشد، در حالی که کشورهای در حال توسعه توافق کردند که در حقوق گمرکی خود به طور متوسط ۲۴٪ و در هر ردیف تعرفه حداقل ۱۰٪ کاهش دهند.

به علاوه سهم کالاهای صنعتی با حقوق گمرکی صفر، از ۲۰٪ به ۴۳٪ افزایش یافته و سهم کالاهایی که مشمول تعرفه گمرکی بیشتر از ۱۵٪ می‌گردد از ۲۸/۶ درصد به ۵ تا ۷٪ کاهش یافته است. منسوجات و پوشاک جزء کالاهایی می‌باشند که مشمول این مقررات می‌گردند. کشورهای صنعتی به طور متوسط تعرفه‌های خود را تا ۳۸٪ کاهش داده‌اند و تعرفه‌های گمرکی به طور متوسط از ۶/۳ درصد در قبل از دور اروگوئه به ۳/۹ درصد در بعد از دور اروگوئه کاهش یافته است. کاهش بیشتر از حد متوسط نیز در مورد کالاهای زیر اعمال گردیده است:

چوب، خمیر کاغذ و مبلمان ۶۹٪

فلزات ۵۹٪

ماشین‌آلات غیربرقی ۵۸٪

محصولات معدنی، فلزات گرانبها و غیره ۵۲٪

محصولات شیمیایی و عکاسی ۴۲٪

شاید علت اساسی پیشنهاد کاهش شدید تعرفه‌ای مذکور این باشد که آنها از وجود کالای با تعرفه صفر بیشترین نفع را خواهد برد. با وجود کاهش شدید تعرفه گمرکی در ۵ گروه کالایی بالا باید متذکر شد که دو گروه از کالاهایی که مورد توجه کشورهای اسلامی هستند تعرفه‌هایشان به میزان کمتر از متوسط ذکر شده در بالا کاهش یافته است. این کالاها عبارتند از: منسوجات و پوشاک (۲۲٪)، چرم، لاستیک، کفش و کالاهای مسافرتی (۱۸٪).

جدا از مسائل کاهش تعرفه، دور اروگوئه موفق شد که به نتایجی در خصوص جلوگیری از افزایش

کمتری از متوسط می‌باشد. این رقم معادل ۲۲٪ برای کلیه کشورهای توسعه یافته است که از آن سهم آمریکای شمالی ۱۵٪ و سهم اروپا ۲۰٪ (اتحادیه اروپا و EFTA) می‌باشد.

با اینکه کشورهای در حال توسعه از بابت آزادسازی در این بخش اظهار رضایت کرده‌اند ولی نگرانی‌هایی نیز در این خصوص وجود دارد و دقیقاً به همین خاطر است که در خصوص اتخاذ اقدامات حفاظتی در حفظ منافع کشورهای کمتر توسعه یافته تأکید خاصی شده است. همچنین به تولیدکنندگان کوچک در کشورهای در حال توسعه و صادرکنندگان پشم نیز توجه خاصی معطوف گردیده است. با اینکه آزادسازی در این بخش به نفع اکثر کشورهای اسلامی می‌باشد ولی نگرانی آنان عمدتاً این است که سهم دسترسی به بازار سایر

جدول ۳: پیشنهاد اتحادیه اروپا در مورد برخی کالاهای صنعتی مورد توجه زیاد کشورهای اسلامی

کالاها	نرخ‌های کاهش تعرفه
گازوئیل	۳۰٪
گاز طبیعی	۵۳٪
فسفات‌ها	۴۵٪
اوره دارای ۴۵٪ یا بیشتر وزن نیتروژن	۴۱٪
پلی اتیلن، پلی پروپیلین	۴۸٪
محصولات چوب خاره‌ای	بین ۴۹ تا ۱۰۰٪
پانل‌های چوبی و برخی از محصولات چوبی آفریقایی	بین ۳۰ تا ۴۰٪
آلومینیم	۲۵٪

تصاعدی تعرفه‌های^۲ نیز برسد. افزایش تصاعدی تعرفه یعنی هرچه در مراحل جریان تولید کالا پیش رویم تعرفه نیز در هر مرحله افزایش می‌یابد. افزایش تصاعدی تعرفه‌ها در مورد کالاهای کاغذ، محصولات کنفی و تنباکو حذف شد و برای محصولات چوبی و فلزات از قبیل مس و روی نیز کاهش یافت.

بهبود دسترسی بازار برای کالاهای نیمه‌ساخته و محصولات تمام شده، کشورهای اسلامی را تشویق خواهد کرد که به جای صادرات مواد اولیه به تولید کالاهای نیمه‌ساخته و تمام شده تشویق شوند. در مجموع باید گفت که پیشنهاد‌های تعرفه‌ای کشورهای صنعتی برای کالاهای کشورهای در حال توسعه (کاهش ۳۷٪) و به خصوص کشورهای کمتر توسعه یافته (کاهش ۲۵٪) نسبت به آن چیزی که در مورد کشورهای صنعتی مورد توافق قرار گرفته است (کاهش ۳۸٪)، اهمیت کمتری دارد.

منسوجات و پوشاک

تأثیرات موافقت‌نامه دور اروگوئه در زمینه منسوجات و پوشاک در کشورهای اسلامی با توجه به یک پارچگی و آزادسازی در این بخش که از طریق مذاکرات انجام شده و جدول تعهدات طرف‌های تجاری کشورهای اسلامی تهیه شده است، به شرح زیر مطرح می‌شود.

جدول تعهدات کشورها مؤید این مطلب است که این گروه کالایی مشمول کاهش تعرفه به میزان

جدول ۴: پیشنهاد ژاپن برای برخی کالاها
صنعتی مورد توجه زیاد کشورهای اسلامی

کالاها	نرخ‌های کاهش تعرفه
نفت سفید	۳۲/۴ درصد
وازلین	۳۲٪
گاز طبیعی	۱۰۰٪
پروپان، بوتان، گاز، نفت	۱۰۰٪
اتیلن، پروپیلن و بتیلن	۳۳٪
پلی پروپیلن	۶۸٪
اسیدفسفریک	۱۹/۵ درصد
اسیدسولفوریک	۳۲٪
فسفات‌ها	۱۰۰٪
سولفور	۱۰۰٪
آلومینیم	۱۰۰٪
فسفرها	۱۰۰٪
میله‌ها، سیم و سایر محصولات آلومینیومی	بین ۷۴ تا ۷۶/۵ درصد

جدول ۶: پیشنهاد کانادا برای برخی از کالاها
صنعتی مورد توجه زیاد کشورهای اسلامی

کالاها	نرخ‌های کاهش تعرفه
بنزول، تونول، نفتالین، فنول و سایر روغن‌های با درجه حرارت بالا	۳۴/۴ درصد
گاز طبیعی مایع	۳۴/۴ درصد
بوتان و پروپان مایع	۳۴/۴ درصد
اتیلن و پروپیلن	۳۴/۴ درصد
وازلین	۳۴/۵ درصد
قیرهای نفتی	۳۴٪
فسفات‌های متفرقه	۵۶٪
اورانیم	۵۶٪
محصولات شیمیایی متفرقه	۵۰٪
تخته چندلایی	۱۰۰٪

جدول ۷: تعهدات تعرفه‌ای منسوجات و پوشاک
مورد قبول طرف‌های عمده تجاری کشورهای اسلامی

کالاها	نرخ‌های کاهش تعرفه
نخ‌های پنبه‌ای و انواع نخ‌ها	۳۳٪
پارچه‌های پنبه‌ای	۲۰٪
نخ‌های مصنوعی	۵۵٪
الیاف مصنوعی	۷۰٪
فرش	۱۷٪
کالاها ساخته شده لباس و غیره	۲۰٪
ایالات متحده آمریکا براساس کالاها مختلف	بین ۱۵ تا ۴۸٪
کانادا البسه، پوشاک و غیره مختلف	۳۷٪
ژاپن برای ۵ قلم کالا	بین ۳۲ تا ۵۰٪

جدول ۵: پیشنهاد ایالات متحده آمریکا برای برخی کالاها
صنعتی مورد توجه زیاد کشورهای اسلامی

کالاها	نرخ‌های کاهش تعرفه
فلورید کلسیم	۱۰۰٪
سنگ سرب و کلوخه‌ها	۳۳/۳
روی	۱۰۰٪
تنگستن	۱۰۰٪
سنگ نقره و کلوخه‌ها	۵۰٪
پلی پروپیلن به فرم ابتدایی	۱۰۰٪
تخته سه لایی	۱۰۰٪
چوب سوزنی برگان	۱۰۰٪
محصولات آهنی، فولادی، کبالت، مس و روی از قبیل شمش، میل، آهن تیوپ و غیره	۱۰۰٪

کشورها به علت سهمیه‌بندی‌های دوجانبه و به علت

افزایش رقابت محدودتر شود. بنابراین کشورهای اسلامی صادرکننده منسوجات و پوشاک که در حدود ۲۰٪ از درآمد ارزی خود و کمتر از ۵٪ کل صادراتشان را این محصولات تشکیل می‌دهند، مسلماً و به‌طور مستقیم از نتایج دور اروگوئه متأثر خواهند شد.

البته برای کشورهایی از قبیل مصر، مراکش، تونس، بنگلادش، پاکستان و ترکیه اثرات دور اروگوئه مضاعف خواهد بود، زیرا اولاً، صادرات به بازارهای سنتی که در آن امتیاز تعرفه‌ای یا سهمیه‌ای به‌علت سهمیه‌بندی دوجانبه وجود دارد مورد رقابت شدید کشورهای ثالث به‌خصوص کشورهای جنوب شرقی آسیا قرار خواهد گرفت. این رقابت باعث خواهد شد که سهم بازار آنها به‌علت از بین رفتن امتیازات اعطایی تحت GSP و یا موافقت‌نامه‌های همکاری بین آن کشورها کاهش یابد. ثانیاً، صادرات به بازارهای غیرسنتی در صورتی که آنها بتوانند از نظر کیفیتی رقابت کنند افزایش شدیدی پیدا خواهد کرد.

کالاهای کشاورزی

مطالعات اقتصادسنجی متعددی دربارهٔ تأثیرات آزادسازی تجاری بخش کشاورزی در کشورهای در حال توسعه انجام شده است و نتایج آنها نیز مشابه می‌باشد. اکثر کشورهایی که واردکنندهٔ خالص مواد غذایی هستند به‌علت افزایش قیمت‌های جهانی غلات و محصولات کشاورزی و آثار سوء آن بر تراز پرداخت‌های آن کشورها متضرر خواهند شد (به‌خصوص قیمت برنج و

گندم).

نتایج سوء این امر بر رفاه جمعیت کشورها و همچنین تراز پرداخت‌های آنان در کشورهای آفریقایی و آسیایی بیشتر خواهد بود. کشورهای معدودی که از این بابت بهره می‌برند کشورهایی هستند که در آمریکای لاتین و کارائیب (آرژانتین، برزیل، کلمبیا، اروگوئه، کوبا و غیره) قرار دارند. کشورهای کم‌درآمد غیرصادرکنندهٔ نفت وابسته به کشاورزی که امکان جایگزینی واردات از مناطق حاره را دارند (مالی، گینه، سیرالئون و غیره) در کوتاه‌مدت بیشترین تأثیر را خواهند پذیرفت، زیرا افزایش قیمت‌های داخلی غلات و افزایش نرخ ارز باعث می‌شود که ارزش واردات غلات آنها اثرات سویی بر تراز پرداخت‌ها داشته و قسمت اعظم مردم این کشورها از نظر رفاهی متضرر می‌گردند. در مورد کالاهای صادره از طرف کشورهای اسلامی از قبیل دانه‌های روغنی و سایر محصولات حاره‌ای نیز انتظار افزایش قیمت زیادی (۲٪) نمی‌رود چرا که حمایت‌های داخلی و سایر موانع به‌نحوی کاهش خواهد یافت. باوجود تبعات منفی کوتاه‌مدت، محققان اشاره نمودند که اثرات دینامیکی آزادسازی‌ها در توسعه کشاورزی و منطقه‌ای کشورها (افزایش سرمایه‌گذاری، بهره‌وری و استفاده از تکنولوژی‌های جدید در بخش کشاورزی) مثبت خواهد بود. مضافاً اینکه دور اروگوئه خطرات و تغییراتی را در وضعیت امنیت غذایی جهان به‌وجود نخواهد آورد. درواقع تعهدات مختلف از قبیل کاهش ۳۶ درصدی در یاران‌ها، کاهش ۲۰ درصدی

جدول ۹: پیشنهاد اتحادیه اروپا به گات درباره برخی از محصولات کشاورزی

نام کالا	نرخ کاهش تعرفه	تاریخ اجرا
انواع گل‌ها	%۱۰۰	۲۰۰۰
سبزی‌ها	%۳۶	—
سیب‌زمینی	%۲۰	—
پیاز	%۲۰	—
زیتون	%۲۰	—
لیموترش	%۲۰	—
برنج	%۳۶	—
دانه کاکائو	%۱۰۰	—
بادام	بین %۲۰ تا %۵۰	—
پسته	%۲۰	—
خرما	%۳۶	—
فندق	%۲۰	—
انگور	%۲۰	۲۰۰۰
کیوی	%۲۰	۲۰۰۰
هندوانه	%۲۰	—
موز	%۲۰	۲۰۰۰
آناناس	%۳۶	۲۰۰۰
اول دسامبر - ۳۱ ماه می	%۵۰	۱۹۹۵
اول ژوئن - ۳۰ نوامبر	%۳۶	۲۰۰۰
پرتقال	%۲۰	۲۰۰۰
هلو - گلابی	%۲۰	۲۰۰۰
قهوه بونداده	%۱۰۰	۲۰۰۰
قهوه کافئین دار	%۳۶	۲۰۰۰
قهوه بدون کافئین	%۵۰	۲۰۰۰
قهوه بوداده	%۱۰۰	۲۰۰۰
چای سیاه	%۴۸	۲۰۰۰
دانه‌های روغنی	%۳۶	۲۰۰۰
روغن نخل	%۳۶	—
روغن آفتابگردان	%۳۶	—
روغن سویا	%۲۰	—
روغن زیتون	%۲۰	—
نیشکر	%۲۰	—
کاکائو	%۱۰۰	—

البته در مورد کالاهای حاره‌ای که مورد علاقه

حمایت‌های داخلی و افزایش دسترسی به بازار خیلی مهم نیستند، به خصوص اینکه دوره اجرای آن تا آخر این قرن پیش‌بینی شده است.

برای مقابله با اثرات منفی در کوتاه‌مدت محققان و کارشناسان پیشنهاد کرده‌اند که دولت‌ها از هم‌اکنون باید سعی در افزایش کشت عرضه غلات داشته باشند و به موازات آن برنامه‌هایی برای کمک‌های غذایی به آن دسته از مردم کم‌درآمد که خریداران خالص مواد غذایی هستند، پیش‌بینی کنند. به علاوه کارشناسان نگرانی خود را در مورد از بین رفتن سیستم ترجیحات تجاری فعلی نیز ابراز کرده‌اند.

جدول ۸: پیشنهاد برخی از طرف‌های تجاری کشورهای اسلامی درباره محصولات شیلاتی

کشور / محصول	نرخ کاهش تعرفه‌ها
کشورها	
آمریکا	۲۱/۹ درصد
کانادا	۴۲/۹ درصد
ژاپن	۲۴/۳ درصد
سوئیس	۲۷/۷ درصد
فنلاند	۲۲/۴ درصد
نروژ	%۳۰
سوئد	۹۹/۲ درصد
محصولات	
محصولات آماده و کنسرو:	
ساردین	%۵۰
خرچنگ	%۵۰
سایر خرچنگ‌ها، صدف و غیره	%۵۰
انواع نرم‌تنان	%۱۰۰
انواع ماهی	%۵۰

نهایی دور اروگوئه مواردی را پیش‌بینی می‌کنند که از آن طریق بتوان بخش خدمات را در این کشورها توسعه بخشید.

قسمت اعظم کشورهای اسلامی صادرکنندگان خالص خدمات می‌باشند، البته به‌جز تورسیم و خدماتی که به‌وسیله نیروی کار خارجی انجام می‌گیرد.

جدول ۱۰: صادرکنندگان عمده خدمات در کشورهای اسلامی در سال ۱۹۹۰ (به میلیون دلار آمریکا)

کشورها	صادرات	واردات	موازنه
ترکیه	۷۱۴۱	۲۷۹۴	+۴۳۴۷
مصر	۶۶۲۱	۴۳۴۶	+۲۲۹۵
مراکش	۱۵۶۶	۶۸۹	+ ۸۸۷
تونس	۱۸۸۹	۹۹۶	+ ۸۹۳
سوریه	۷۰۶	۵۹۸	+ ۱۰۸

توزیع سرمایه‌گذاری در این بخش نیز بین کشورهای اسلامی به‌خصوص کشورهای کمتر توسعه‌یافته متفاوت است. برخی کشورهای با درآمد کم و متوسط در خدمات «کارگربر» سرمایه‌گذاری می‌کنند و برخی دیگر مثل کشورهای GCC^۲ در بخش خدمات مالی و برخی

جدول ۱۱: سهم خدمات تجاری در کل درآمدهای ارزی برخی از کشورهای اسلامی

نام کشورها	سهم خدمات تجاری در کل درآمدهای ارزی
گامبیا، مصر، مولداوی	از ۶۰/۱ تا ۸۰ درصد
کویت، بنین	از ۴۰/۱ تا ۶۰ درصد
ترکیه، سنگال، مراکش، تونس، سیرالئون	از ۲۰ تا ۴۰ درصد

منبع: گات

بسیاری از کشورهای اسلامی می‌باشد، وضعیت کمی فرق می‌کند، چون کاهش متوسط تعرفه برای این‌گونه کالاها به‌طور متوسط ۴۳٪ است. کاهش تعرفه در برخی کالاها عبارتند از: ادویه، گیاهان و گل‌ها (۵۲٪)، قهوه، چای و کاکائو (۴۶٪)، چربی و روغن‌های گیاهی (۴۱٪)، تنباکو، برنج و غیره (۴۰٪). این کاهش همانند تیغ دو لبه عمل می‌کند، زیرا از یک طرف دسترسی به بازار را آسان‌تر می‌کند و از طرف دیگر ترجیحات تجاری اعطایی موجود از طرف کشور صنعتی به کشورهای اسلامی را از بین می‌برد. برخی دیگر از کالاها کاهش کمتر از متوسط کاهش تعرفه‌ها را داشته‌اند. مثلاً انواع میوه و سبزی (۳۶٪) و محصولات ماهی و شیلاتی (۲۶٪). به‌هر حال دسترسی به بازار از جمله مسائلی است که کشورهای اسلامی می‌توانند قسمت مهمی از درآمدهای ارزی خود را از این راه تأمین کنند.

تجارت خدمات GATS

الحاق بخش خدمات به گات در مرحله فعلی دو تعهد برای دولت‌های عضو ایجاد می‌کند: ۱- رفتار دولت کامله الوداد ۲- شفافیت

درباره تأثیرات آزادسازی این بخش و در جریان رسیدن به اهدافی از قبیل اشتغال، مالی و فرهنگی و غیره کشورهای در حال توسعه (متوسط جهانی سهم خدمات در GDP کشورهای در حال توسعه بین ۴۵ تا ۵۵ درصد می‌باشد) متن سند

۳- شورای هماهنگی اعراب

بیشتر برای دانه‌های کشاورزی و غذایی در واقع دسترسی به بازار کشورهای اسلامی در کشورهای پیشرفته به دو دلیل مشکل‌تر خواهد شد. اول اینکه در برخی موارد، روش‌های تولید در این کشورها ممکن است با مجوزهای لازم همراه نباشد و دوم اینکه فقط به خاطر عدم داشتن قوانین مالکیت معنوی ممکن است اقدامات تلافی‌جویانه‌ای علیه آنها صورت گیرد.

اقدامات سرمایه‌گذاری مرتبط با تجارت

رژیم چندجانبه حاکم بر عملیات سرمایه‌گذاری مرتبط با تجارت خودبه‌خود برای کشورهای اسلامی محدودیتی ایجاد نمی‌کند. چون اکثر این کشورها آزادسازی لازم را در امر سرمایه‌گذاری خارجی ایجاد نموده‌اند. اما این مقررات حاکم باید با ضوابطی در خصوص رفتار سرمایه‌گذاران خارجی و همچنین کمک‌های فنی لازم به کشورهای اسلامی کمتر توسعه یافته همراه گردد.

۲-۲ تأثیرات در گروه کشورها

کشورهای صادرکننده نفت

دور اروگوئه به دو دلیل بر این گروه از کشورها تأثیر مثبت خواهد داشت: در مرحله اول کاهش ۳۶ درصدی حقوق گمرکی برای محصولات پتروشیمی و همچنین کاهش سهمیه‌بندی‌ها به خصوص توسط ژاپن، کانادا و اتحادیه اروپا، باعث خواهد شد که دسترسی به بازار محصولات در کشورهای پیشرفته تسهیل شود. ثانیاً محققان معتقدند که اگر فرض افزایش درآمد جهانی به

دیگر از کشورها در بخش ساختمان و خدمات مهندسی متمرکز گردیده‌اند که این امور عمدتاً به میزان نیروی کار ماهر و دانش فنی در هر یک از کشورها بستگی داشته است.

در مجموع خدمات کارگر- بر که بیشتر کشورهای اسلامی در آن مزیت نسبی دارند، مورد توجه کشورهای پیشرفته نیست. کشورهای پیشرفته عمدتاً به خاطر ترس از افزایش مهاجرت نیروی کار با آزادسازی کشورهای در حال توسعه در این مورد خاص مخالفت ورزیده‌اند. بخش‌های خدماتی که کشورهای در حال توسعه به آنها توجه کرده‌اند، عبارتند از: توریسم و خدمات مسافرتی، خدمات ارائه شده توسط شرکت‌های سرمایه‌گذاری، خدمات مالی، ارتباطات، ساختمان و مهندسی

آزادسازی بخش خدمات به شرطی به نفع کشورها خواهد بود که اولاً عملیات تجارت بین‌المللی در مورد یارانه‌ها سوسیده‌ها و سایر موارد بهبود یابد و روشن‌تر شود و ثانیاً کشورهای توسعه یافته، کشورهای در حال توسعه را در جهت اتخاذ استراتژی‌های جدید برای قبول مقررات گات یاری کنند.

حقوق مالکیت معنوی مرتبط با تجارت TRIPS

مقررات جدید TRIP احتمالاً به انتقال تکنولوژی به نحو سخت‌تری به کشورهای اسلامی منجر خواهد شد. مثلاً در زمینه دستیابی به تکنولوژی، با پرداخت حق امتیاز بالاتر، و در مورد محصولات کشاورزی و غذایی با پرداخت قیمت

تدریجی MFA انتظار می‌رود که رقابت این کشورها با کشورهای دیگر به خصوص کشورهای آسیایی GSP شدیدتر شود.

البته کشورهای مدیترانه به وسیله پیشنهاد کشورهای اعطاکننده GSP از قبیل آمریکا، ژاپن، کانادا و کشورهای اسکاندیناوی و غیره نیز متأثر خواهند شد، چون پیشنهادهای این کشورها باعث کاهش حاشیه ترجیح در قالب GSP می‌گردد.

جدول ۱۲: پیشنهاد اتحادیه

نوع کالا	رژیم قبلی	رژیم جدید
گوجه‌فرنگی	اجرای قیمت مرجع که به وسیله تغییرات فصلی تعدیل می‌یابد	
	۱ نوامبر - ۲۰ دسامبر:	FF/Kg ۵/۱۸
	۴/۹	
	۲۱ دسامبر - ۳۱ مارس: هیچ	FF/Kg ۵/۵۵
	۱ ژانویه - ۳۱ مارس: هیچ	FF/Kg ۶/۸۱
	۱ آوریل - ۳۰ آوریل:	FF/Kg ۸/۸۸
	۹/۲۷	
	۱ می - ۱۴ می: FF/Kg ۹/۲۷	FF/Kg ۵/۹۲
	۱۵ می - ۳۱ می: FF/Kg ۹/۲۷	FF/Kg ۶/۲۹
	۱ ژوئن - ۳۰ سپتامبر:	FF/Kg ۴/۷۲
۴/۹		
۱۱ اکتبر - ۳۱ اکتبر:	FF/Kg ۵/۵۱	
۴/۹		
کلم	۱ نوامبر - ۳۰ نوامبر: هیچ	FF/Kg ۵/۴
	۱ دسامبر - آخر فوریه:	FF/Kg ۵/۴
روغن زیتون Lampoil موارد دیگر	ecu-ton	Ecu/Ton
	۱۵۳۲	۱۲۲۶
	۱۵۵۶	۱۲۴۵

همچنین حذف برخی کالاها در قالب GSP، از

میزان ۲۳۰ میلیارد دلار در سال (به فرض به اجرا درآمدن کامل مفاد دور اروگوئه) صحیح باشد، این رشد مسلماً تقاضای نفت، محصولات نفتی و پتروشیمی را بالا خواهد برد.

«کشورهای مدیترانه‌ای کم‌درآمد و با درآمد متوسط دارای موافقت‌نامه ترجیحات تجاری با اتحادیه اروپا»

اثر مستقیم دور اروگوئه بر این کشورها کاهش حاشیه ترجیحی است که آنها می‌توانستند برای بهبود صادرات خود به اتحادیه اروپا از آن استفاده کنند. کالاهایی که از این امر بیشتر متأثر می‌شوند کالاهای کشاورزی مثل میوه و انواع سبزی و محصولات شیلاتی هستند که نرخ تعرفه کامل‌الوداد آنها در گات به میزان ۳۶٪ کاهش یافته و در سال ۲۰۰۰ قابل اجرا خواهد بود.

به علاوه پیشنهاد اتحادیه به گات همچنین قیمت مرجعی را که در چهارچوب یک سال خاص به اجرا درمی‌آید، با سیستم قیمت وارده^۴ که برای کل سال به اجرا درمی‌آید، تعویض کرده است.

نتیجه کاهش و از بین رفتن ترجیحات، کاهش سهم دسترسی به بازار برای این کشورها و تغییر مسیر تجارت به نفع کشورهای خواهد بود که عضو GSP و یا کشورهای ثالث هستند. در این باره باید یادآوری کرد که کالاهای صنعتی و ۸۰٪ کالاهای کشاورزی این کشورها تقریباً با حقوق گمرکی صفر مورد توافق قرار گرفته‌اند. در بخش منسوجات و پوشاک با توجه به از بین رفتن

معاف از مالیات، ولی محصولات پروسس شده شامل مالیات در اتحادیه اروپا می‌باشد. به علاوه افت حقوق گمرکی در محصولات حاره‌ای فرآوری شده ممکن است به تشویق فرآوری کالاهای خام در آن کشورها منجر گردد. مثلاً در مورد منسوجات، تولیدکنندگان کوچک نخ احتمالاً با رقابت شدیدی از طرف سایر کشورهای در حال توسعه عضو GSP در اتحادیه مواجه خواهند شد. این رقابت عمدتاً به علت از بین رفتن سهمیه‌ها و تضمین حداقل دسترسی به بازار در اتحادیه اروپا به وجود خواهد آمد. دور اروگوئه ممکن است فرصت‌های بسیاری نیز برای کشورهای ACP در جهت نفوذ به بازارهای کشورهای صنعتی در قالب GSP فراهم آورد.

جدول ۱۳: مثال کاهش حاشیه ترجیح برای کشورهای ACP و GSP: رژیم گمرکی اتحادیه اروپا برای دانه‌ها و روغن‌های گیاهی

تعرفه ACP	GSP	دور اروگوئه	گات قبل از ۱۹۹۳	
۰	٪۴	۳/۸ درصد	٪۶	روغن نخل
۰	٪۷	۶۴ درصد	٪۱۰	Copra/palm Kerneloil
۰	٪۱۰	۶/۴ درصد	٪۱۰	روغن آفتابگردان، روغن سویا و غیره

کشورهای با درآمد متوسط و کم آسیایی کشورهای آسیایی اسلامی هیچ‌گونه موافقت‌نامه ترجیحی با اتحادیه اروپا ندارند و دور اروگوئه به دو طریق در این کشورها اثر خود را خواهد گذاشت: از یک طرف، از بین رفتن حاشیه ترجیحات در قالب GSP با کشورهای دیگر، تبادلات تجاری را یا به نفع سایر اعضای GSP

قبیل کالاهای کشاورزی و منابع طبیعی و کالاهای کارگر- بر مسلماً به نفع کشورهای مدیترانه خواهد بود.

کشورهای کمتر توسعه یافته LDC'S

اکثر کشورهای اسلامی کمتر توسعه یافته عضو کنوانسیون لومه نیز هستند، البته برخی از آنها مثل یمن، بنگلادش و افغانستان از امتیازات ویژه‌ای در قالب GSP نیز بهره‌مندند. درست همانند کشورهای مدیترانه، کشورهای کمتر توسعه یافته اسلامی نیز از بابت کاهش یا از بین رفتن حاشیه‌های ترجیحی در قالب کنوانسیون لومه IV و GSP متضرر خواهند شد.

با وجودی که کاهش تعرفه‌هایی که کشورهای اسلامی کمتر توسعه یافته برای رخنه به بازارهای کشورهای صنعتی با آنها به توافق رسیده‌اند از اهمیت نسبی برخوردار است (۲/۲۸ درصد در اتحادیه اروپا، ۲۲/۴۰ درصد در آمریکا و ۲/۴۰ درصد در ژاپن) ولی حاشیه ترجیحات به میزان ۵۰٪ در قالب GSP و ۴۰٪ در قالب کنوانسیون لومه از بین خواهد رفت. این کاهش عمدتاً ناشی از کاهش تعرفه به میزان ۴۰٪ در محصولات حاره‌ای (به خصوص قهوه) و کاکائو به میزان ۱۰۶٪ می‌باشد.

به همین خاطر انتظار می‌رود که سهم بازار این کشورها در اتحادیه اروپا از نظر صادرات محصولات از قبیل کاکائو، آجیل، قهوه، موز، چایی و محصولات شیلاتی بسیار کاهش یابد. لازم به توضیح است که محصولات حاره‌ای پروسس نشده

بحران‌های اجتماعی مواجه می‌باشند نگرانی بیشتری برای از دست دادن سهم صادرات خود در بازارهای جهانی و عمدتاً به دلیل از بین رفتن حاشیه‌های ترجیحی ابراز کرده‌اند. نه تنها انتظار می‌رود این کشورها مقادیر بیشتری برای غلات پرداخت کنند بلکه کاهش صادرات آنها نیز به علت تغییر مسیر تجارت به سمت رقبای آنها نیز محتمل می‌باشد.

در آخر لازم است تأثیرات دور اروگوئه بر کشورهای اسلامی را که از نتایج مقدماتی مطالعه آنکتاب به دست آمده است و مورد توجه این‌گونه کشورها می‌باشد خلاصه کنیم. در جداول ۱۴، ۱۵ و ۱۶، زیرگروه کالایی مورد علاقه به گونه‌ای تعریف گردیده که یا حداقل ۲۰٪ یا بیشتر درآمدهای ارزی آنان از صادرات کالاهای صنعتی (به جز نفت) و کالاهای کشاورزی باشد و یا اینکه ۵٪ کل صادرات کالاهای آن کشورها (به جز نفت) را دربرگیرد.

(به خصوص کشورهای NIC) و یا به نفع کشورهای ثالث تغییر می‌دهد. از طرف دیگر تغییر مسیر تبادلات تجاری باعث خواهد شد برخی از کشورهای مدیترانه ACP که قدرت رقابت با سایرین را ندارند، حذف شوند و نهایتاً به نفع این کشورها گردد.

البته نظر فوق بر این اساس استوار است که شرایط GSP به همین صورت فعلی باقی بماند، ولی اگر کشورهای توسعه یافته و صنعتی بخواهند تغییر سیاستی در جهت حفظ منافع کشورهای در حال توسعه در قالب دور اروگوئه بدهند، باید تحلیل فوق مورد بررسی مجدد قرار گیرد.

اثرات دور اروگوئه در مورد کشورهای OIC متفاوت خواهد بود: در این باره کشورهای جنوب صحرائی آفریقایی در درازمدت نسبت به کشورهای مدیترانه و آسیایی اسلامی بیشترین صدمه را خواهند دید. در واقع کشورهایی که با مشکلاتی از قبیل دیون خارجی، بلاهای ناگهانی و

جدول ۱۴: کشورهای خاورمیانه

کشورهایی که صادرات این کالاها مورد علاقه آنها است	درصد کاهش تعرفه			گروه کالا
	اروپای غربی	آمریکای شمالی	توسعه یافته	
ترکیه	۲۰	۱۵	۲۲	منسوجات و پوشاک
بحرین، امارات متحده عربی	۳۵	۶۳	۵۹	فلزات
کویت، قطر، امارات متحده عربی	۲۲	۳۱	۵۲	محصولات معدنی، فلزات گرانها و سنگ‌های قیمتی
قطر	۳۷	۵۶	۴۷	محصولات شیمیایی و عکاسی
	۲۳	۱۱	۱۸	وسایل حمل و نقل
قطر، ترکیه	۳۲	۳۸	۳۶	انواع میوه و سبزی
	۳۱	۴۳	۳۹	نوشابه
قطر	۴۴	۴۹	۴۸	سایر محصولات کشاورزی

جدول ۱۵: کشورهای آسیایی

کشورهایی که صادرات این کالاها مورد علاقه آنها است	درصد کاهش تعرفه			گروه کالا
	اروپای غربی	آمریکای شمالی	توسعه یافته	
بنگلادش، پاکستان	۲۰	۱۵	۲۲	منسوجات و پوشاک
	۳۵	۶۳	۵۹	فلزات
برونئی، اندونزی	۲۲	۳۱	۵۲	محصولات معدنی، فلزات و سنگ‌های گرانیتها
مالزی	۳۷	۵۶	۴۷	ماشین‌آلات برقی
	۲۳	۱۱	۱۸	چرم، لاستیک، کفش و کالاهای مسافرتی
اندونزی، مالزی	۶۷	۷۶	۶۹	چوب، خمیر کاغذ، کاغذ و مبلمان
مالدیوایس	۶۱	۶۳	۵۸	ماشین‌آلات غیر برقی
اندونزی	۲۹	۳۵	۳۴	قهوه، چای، کاکائو، نیشکر
	۳۲	۳۸	۳۶	انواع میوه و سبزی
اندونزی، مالزی	۳۴	۴۳	۴۰	دانه‌های روغنی، چربی
	۲۵	۳۶	۳۲	حیوانات و محصولات مربوطه
پاکستان	۴۴	۴۹	۴۸	سایر کالاهای کشاورزی

جدول ۱۶: کشورهای آفریقایی

کشورهایی که صادرات این کالاها مورد علاقه آنها است	درصد کاهش تعرفه			گروه کالا
	اروپای غربی	آمریکای شمالی	توسعه یافته	
مصر، مراکش، تانزانیا، تونس	۲۰	۱۵	۲۲	منسوجات و پوشاک
کامرون، مصر، گابن، موریتانی، سیرالئون	۳۵	۶۳	۵۹	فلزات
الجزایر، مالی، بورکینافاسو، گامبیا، تونس، مالی، مراکش، نیجریه، سنگال، سیرالئون، تانزانیا	۲۲	۳۱	۵۲	محصولات معدنی، سنگ‌ها و فلزات گرانیتها
	۳۷	۵۶	۴۷	ماشین‌آلات برقی
نیجریه	۲۳	۱۱	۱۸	چرم، کفش، لاستیک و کالاهای مسافرتی
کامرون، گابن	۶۷	۷۶	۶۹	چوب، کاغذ، خمیر کاغذ و مبلمان
گامبیا، گینه، بیسائو، موریتانی، سنگال	۱۸	۱۹	۲۶	ماهی و محصولات شیلاتی
مالی	۶۱	۶۳	۵۸	ماشین‌آلات غیر برقی
نیجر	۳۵	۴۲	۴۲	محصولات شیمیایی و عکاسی
بنین، گابن	۱۰	۱۰	۲۳	وسایل حمل و نقل
کامرون، موریتانی، نیجریه، اوگاندا، سیرالئون، تانزانیا	۲۹	۲۵	۳۴	قهوه، چای، کاکائو، شکر
گینه بیسائو، مراکش، تونس	۳۲	۳۸	۳۶	انواع میوه و سبزی
بنین، گامبیا، سنگال، تونس	۳۴	۴۳	۴۰	دانه‌های روغنی
	۲۸	۳۹	۳۶	تنباکو
بنین، نیجر، بورکینافاسو، چاد، مصر، مالی، نیجر، تانزانیا	۴۴	۴۹	۴۸	سایر کالاهای کشاورزی

نتیجه گیری

یکی از نتایج دور اروگوئه آزادسازی تجاری در کشورهای پیشرفته و در حال توسعه است. برای رسیدن به این آزادسازی، موافقت‌نامه مذکور زمینه‌های متعددی را که در گذشته به علت عدم وجود راه‌های عملی مشخص به اختلافات تجاری منجر می‌گردیده مورد بررسی قرار داده است.

توافق‌نامه‌های اقدامات حفاظتی، یارانه‌ها، اقدامات تلافی‌جویانه، ضد دامپینگ، کشاورزی و منسوجات و پوشاک تفاسیر مختلف و قوانین مربوطه را به‌طور بسیار مفصل‌تر و دقیق‌تری در قالب مقررات گات به مورد اجرا گذاشته است، زیرا این‌گونه موارد در گذشته منشأ بسیاری از اختلافات تجاری بوده است. افزایش در قابلیت پیش‌بینی و کاربرد این‌گونه مقررات تجاری به‌طور قطع بر تسهیل آزادسازی تجاری اثرات مثبتی می‌گذارد.

موافقت‌نامه دور اروگوئه همچنین چهارچوب قراردادهای مختلفی را در زمینه‌های TRIM، GATS، TRIP و خریدهای دولتی پیش‌بینی نموده است. مضافاً اینکه در دامنه فعالیت‌های WTO موارد جدیدی نیز از قبیل مسأله تجارت و محیط‌زیست، تجارت و استانداردهای نیروی کار و غیره احتمالاً مورد بحث و بررسی قرار خواهد گرفت.

شاید یکی از مهم‌ترین دستاوردهای مذاکرات تجاری دور اروگوئه این است که در درازمدت، بسیاری از مسائل داخلی کشورها به‌نحوی به

مقررات حاکم بر تجارت بین‌الملل و دسترسی به بازار مرتبط خواهد شد و تحت دیسپلین نظام چندجانبه تجاری قرار خواهد گرفت. این‌گونه مفاهیم و روش‌های جدید در مواردی از قبیل سیستم حل اختلاف باعث امکان جلوگیری از اقدامات محدودکننده تجاری خواهد شد.

درخصوص موارد فوق، کشورهای در حال توسعه نه تنها این‌گونه قوانین را قبول کرده‌اند بلکه متعهد گردیده‌اند که تعرفه‌های خود را نیز کاهش دهند. این تعهدات بدون شک انعطاف‌پذیری دولت‌ها را در اتخاذ ابزار مناسب اقتصادی محدود خواهد کرد. این امر مستلزم انتخاب سیاست‌های توسعه‌ای جدید است که به‌طور قطع با روند گذشته مدل‌های توسعه‌ای آنها متفاوت می‌باشد. استراتژی‌های جدید باید چالش‌ها و فرصت‌های مربوط به سیستم تجارت ناشی از دور اروگوئه را مورد توجه قرار دهد.

با اینکه در این مرحله، محاسبه دقیق اثرات ناشی از آزادسازی بسیار مشکل است، ولی طبق مطالعات انجام شده، اگر همه تحریمات چه در بخش کالایی و چه غیرکالایی از بین رود منافع حاصل از آن در جهان در سال ۲۰۰۲ حدود ۵۰۰ میلیارد دلار برآورد می‌شود. این افزایش به‌طور قطع مهم است، ولی توزیع آن بین کشورها از آن مهم‌تر می‌باشد. به نظر می‌رسد که بیشترین منافع متوجه کشورهای پیشرفته در دنیا به‌خصوص آمریکا، اتحادیه اروپا، ژاپن، EFTA و برخی دیگر از کشورهای آسیایی خواهد شد و بازندگان نیز بیشتر کشورهای کمتر توسعه یافته خواهند بود.

همکاری و هماهنگی بین کشورها پیرامون معاملات تجاری خود و همچنین تطبیق قوانین و مقررات داخلی کشورها با مقررات گات از ضروریات می‌باشد. برنامه‌های کمک‌های فنی به این کشورها به‌طور قطع لازم و ضروری است.

تمامی این موارد به این معنی است که کشورهای اسلامی باید با یکدیگر اقدامات مشترکی به شرح زیر انجام دهند:

الف- نظارت نزدیک بر اجرای موافقت‌نامه

ب- اجرای برنامه‌های کمک‌های فنی در جهت کمک به کشورهای اسلامی که آمادگی مقابله با این چالش‌ها را ندارند.

در پایان لازم به تذکر است که اگر جامعه کشورهای اسلامی قرار است به‌عنوان عضو فعال در تجارت جهانی مطرح باشند و بخواهند نقطه عطفی در روابط تجاری و اقتصادی جهان به‌وجود آورند، لازم است اقدامات مشترکی با هماهنگی یکدیگر انجام دهند تا ضررهای احتمالی را به منافع احتمالی تغییر دهند.

مثلاً کشورهای کمتر توسعه‌یافته با مشکلات مختلفی مواجه خواهند شد، از آن جمله: از بین رفتن حاشیه ترجیح (به‌خصوص GSP و کنوانسیون لومه)، افزایش هزینه‌های واردات تکنولوژی، مواد غذایی و همچنین محدودیت‌های ناشی از مقررات دور اروگوئه.

به‌نظر نمی‌رسد که این کشورها در حال حاضر آمادگی مقابله با این مشکلات را داشته باشند. این مشکلات باید کشورهای در حال توسعه را برای مقابله با این چالش‌ها متحد سازد.

تعداد بسیاری از کشورهای اسلامی، یا عضو GATT/WTO هستند و یا به‌زودی به عضویت آن سازمان در خواهند آمد. تقریباً تمامی این کشورها در طبقه کشورهای در حال توسعه قرار دارند. بنابراین کشورها باید به‌نحوی این مقررات را به اجرا درآورند. در این راستا، اولاً آنها برای حفظ منافع خود هنوز به منابع لازم درخصوص ظرفیت‌های سازمانی، منابع انسانی، مدیریت اطلاعات و غیره مجهز نشده‌اند و ثانیاً برای بهره‌برداری هر چه مفیدتر از این موافقت‌نامه،